

Kunnan maankäyttö tekniikka ja ympäristöpalvelut korona-aikana ja sen jälkeen

AYK / Tekniikkatiimi
Yhdyskuntatiimi
Ympäristötiimi

Kuntien tilanne ja tarpeet (tekniikka)

- Keskeisiä huolenaiheita oman ja yksityisten palvelutuottajien henkilöstön sairastumisten ehkäisy erityisesti kriittisen infran tehtävissä (jätehuolto, vesihuolto, energia)
  - Hyvien käytäntöjen tukeminen ja tiedon levittäminen niistä
  - Hengityssuojainten heikko saatavuus jäte- ja jätevesihuollon kenttätyöntekijöille (koronasta riippumaton tarve)
- Kuukausien aikajänteellä mahdollisten asiakasmaksuviivästysten tai pidennettyjen maksuaikojen vaikutus heikossa taloudellisessa tilanteessa oleviin vesihuoltolaitoksiin sekä muihin vesihuoltolaitoksiin ja jätelaitoksiin
  - Nähtävissä ollut jo muutoksia maksuaikoihin sekä perintään
- Käyttökiellosta seuraavat mahdollisesti saamatta jäävät liikunta- ja kulttuuritilojen vuokratulot kunnan tai ao. yhtiöiden talouteen.
- Sopimusperusteisen varautumisen (materiaalit, kalusto ja henkilöstö) vaihtelevat käytännöt ja puutteet ostopalveluissa.

Kuntien tilanne ja tarpeet (yhdyskunta)

- Asuntorakentamiseen korona on toistaiseksi vaikuttanut melko vähän eli ”putkessa olevat” hankkeet etenevät – tuleviin hankkeisiin suhtaudutaan jossain määrin varovasti eli rakennuttajien puolelta on ilmennyt halua neuvotella ehtoja uusiksi (joten kannustava tuki tuleville hankkeille olisi hyvä)
- Nykyisten MAL-seutujen sopimusten viivästyminen aiheuttaa häiriöitä ja lykkäantumistä ARA-tuotannossa ja asuntotuotantotavoitteissa. Jos MAL-sopimukset tulisivat voimaan viivytyksettä, jo suunnitellulla asuntotuotannolla ja toteutusvalmiilla liikennehankkeilla (esim. Espoon kaupunkirata ja Pasila–Riihimäki-radon välityskyvyn parantaminen 2. vaihe) pystyttäisiin elvyttämään taloutta reaaliaikaisesti.
- Kunnissa on käyty keskustelua maanvuokrista. Kunnilta on koronatilanteen johdosta pyydetty lisää maksuaikaa tai jopa vuokranalennusta, millä toki olisi kauaskantoisemmat vaikutukset kuntien talouteen.

Kuntien tilanne ja tarpeet (yhdyskunta)

- Koronatilanteen vaikutukset kaupunkijoukkoliikenteen kysyntään ja lipputuloihin ovat hyvin merkittäviä. Joukkoliikenneviranomaisten tulonmenetykset lipputulovähennyksen vuoksi ovat pelkästään maaliskoukokuun aikana noin 77 miljoonaa. Matkustusta keskisuurissa ja isoissa kaupungeissa on noin 20-25 % tavanomaiseen tilanteeseen verrattuna. Uhkana on, että talouden kriisiytyminen johtaa joukkoliikenteen säästötarpeeseen ja pitempiaikaisiin palvelun supistustoimiin. Tämä heikentäisi alan yritysten toimintaedellytyksiä ja kannattavuutta. Joukkoliikenteen supistumisella olisi kielteinen vaikutus kaupunkien elinvoimaan ja kestävään liikkumiseen.
- Digiasioissa kuntien tekninen toimi on ollut edellä kunnan muita toimialoja. Normaalitoiminta toki jatkuu kuten ennenkin, ja esim. sähköinen asiointi toimii hyvin koronatilanteessa. Kehittäminen kuitenkin hidastuu ja jo suunniteltujakin uudistuksia saatetaan jättää ottamatta käyttöön.

Kuntien tilanne ja tarpeet (ympäristönsuojelu ja ympäristöterveys)

- Kunnan ympäristönsuojelu- ja terveydensuojeluviranomaisten vastuulle kuuluu päätös- ja valvonta, edistämisen-, kehittäminen- ja seuranta-tehtäviä. Keskeisimmät vaikutukset koronan aiheuttamissa poikkeusoloissa kohdistuvat päätös- ja valvontatehtäviin. Säännöllistä ei-akuuttia valvontaa on kunnissa tartuntariskin välttämiseksi vähennetty tai lopetettu kokonaan tai sitä tehdään asiakirjoja tarkastaen tai puhelimitse. Näin ollen on odotettavissa, että valvontamaksuja ei täysimääräisesti voida periä, mikä vähentää kunnan tuloja poikkeusolojen aikana. Oletettavasti kun elinkeinoelämä on hiipunut, ei myöskään lupa- tai muita ennakkohyväksyntämenettelyjä tule kunnan viranomaiselle vireille normaaliin tapaan, joten lupa-/päättösmaksujakaan ei tule kunnalle perittäväksi.
- Keskeisiä huolenaiheita ovat, kuinka henkilöstön sairastumis- tai lomautustilanteissa valvonnalla ja neuvonnalla huolehditaan yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisten alojen toiminta. Näitä palvelu- ja neuvontatehtäviä ovat kiireellinen eläinlääkintähuolto ja erilaisten häiriötilanteiden hoito- ja ehkäisy (mm. vesi- ja elintarvikevälikiteiset epidemiat, ympäristövahingot) sekä jäte- ja vesihuollon valvonta ja neuvonta.

Kuntien tilanne ja tarpeet (energiahuolto)

- Kuntaomisteisten lämpö- ja sähköyhtiöiden toiminnassa ei ole toistaiseksi havaittu korona-epidemiasta aiheutuvia merkittäviä ongelmia. Sähkön kulutus on oletettavasti tilojen käyttörajoitusten takia vähentynyt. Lämpöenergian käyttö on pienentynyt jonkin verran. Koronalla voi olla tähän vaikutusta esim. lämpimän käyttöveden vähentyneen kulutuksen kautta.
- Muilta osin vähentynyttä lämpöenergian kulutusta selittää keskimäärin poikkeuksellisen leuto talvi. Näistä syistä johtuen on odotettavissa, että kuntaomisteisten energiayhtiöiden tuotot ja sitä kautta omistajakuntien osinkotulot vähenevät.
- Energia-alalla suurimpana epidemiaan liittyvänä huolena koetaan avainhenkilöiden samanaikaisten sairastumisten tai karanteeniin joutumisten riski. Tartunta esimerkiksi voimalaitoksen valvomohenkilökuntaan voi pahimmassa tapauksessa aiheuttaa koko laitoksen sähköntuotannon keskeytyksen (esim. voimalaitosten henkilökunta). Riskiä on pyritty pienentämään työjärjestelyillä. Suurelta osalta pieniä lämpöyhtiöitä varautumissuunnitelma puuttuu.

Kuntien tilanne ja tarpeet (ilmasto- ja luontotavoitteiden toimeenpano)

- Kunnat ovat asettaneet itselleen kunnianhimoisia ilmasto-, luonto- ja kiertotaloustavoitteita ja niitä toimeenpannaan monenlaisilla maankäytön suunnittelun, yhdyskuntatekniikan, viestinnän ja hallinnon toimenpiteillä.
- Kuntien taloustilanteen edelleen heiketessä korona-epidemian seurauksena riskinä on, että näitä jo suunniteltuja toimenpiteitä, joilla voisi olla ympäristötavoitteiden edistämisen lisäksi myös taloutta ja toimeliaisuutta elvyttävä sekä eri aikaväleillä kustannuksia säästävä vaikutus, joudutaan akuutissa talouskriisissä jäädyttämään.
- Ympäristönsuojelun edistämistä ja ilmasto- kiertotaloustoimia tehdään kunnissa paljon erilaisella hankerahoituksella (EU ja kansalliset). Poikkeusolot voivat haitata hankkeiden edistymistä ja tätä pitänee kuntien selvittää rahoittajien kanssa.

Paluu ”normaaliin” (tekniikka)

- Tekniset palvelut toimivat nyt poikkeusoloissakin pääosin normaalisti, tosin muutetuin toimintatavoin (henkilöstön etäisyys ja muut varotoimet otettu käyttöön)
- Valmiuslain nojalla annetut asetukset ja muut säädökset eivät ole juuri estäneet toimintaa (pl. suljetut tilat)
- Tulisi hyödyntää esimerkiksi alentuneen öljyn ja sen myötä bitumin hinta katujen päällysteiden uusimisessa ja muutenkin huolehtia kuntainfran korjausvelan hoitamisesta oikeassa suhdannetilanteessa
- Toimitilojen sisäilmakorjauksia ei pidä viivyttää, mutta taustalla tulee olla kestävä palveluverkkoratkaisu
- Hyvien sähköisten hallinto- ja palveluprosessien ”valtavirtaistaminen”
  - Verkossa käytävä markkinavuoropuhelu urakkakilpailuissa (Hki)
  - Verkkokokouskäytännöt

Paluu ”normaaliin” (yhdyskunta)

- Digiasioissa kehittämishankkeiden ja uusien järjestelmien jne. käyttöönottoon viivästyminen voi aluksi johtua kriisin aiheuttamasta kiireestä tms., tulevaisuudessa kuntien kiristyvistä taloustilanteesta. Olisi tärkeää pitää ”tatsia” yllä ettei hyvä kehitys pysähtyisi.
- Rakentamisen elvyttäminen syksyllä niin, että taso pysyy sellaisena kun ennen kriisiä on ajateltu. ARA-tuotanto, välimallin käyttö jne. Asuinkiinteistöjen peruskorjaushankkeiden edistäminen (jottei esim. isoja korjausurakoita lykättäisi tarpeettomasti)
- Joukkoliikenteen kannalta on tärkeää, että tukitoimia tehdään sekä lyhyellä että pitkällä tähtäimellä, jotta palvelutaso ei heikkene eivätkä alan yritykset ajaudu konkurssiin.

Paluu ”normaaliin” (ympäristö- ja ympäristöterveys)

- Ympäristö- ja ympäristöterveysviranomaistoiminnoissa on odotettavissa epidemia-ajalta lykkääntyneiden valvonta- ja neuvontatoimien johdosta ruuhkaa syksyllä. Kun suunnitelmallista valvontaa ruuhkautuu poikkeusolojen päättymisen jälkeiseen aikaan. Valvonnan priorisoinnin tarve jatkuu siten myös epidemian päättymisen jälkeen. Kun resurssit ovat vakiot, ei suunniteltua valvontaa voitane täysimääräisesti tehdä koko vuoden osalta, jolloin valvontamaksutulot vuositasolla jäänevät alle budjetoidun.
- Mahdollisena riskinä on, että valvontakohteita on ajautunut konkurssiin, vähäisemmän valvonnan takia on tapahtunut laiminlyöntejä ja laittomuuksia, joten on mahdollista, että on syntynyt myöhemmin havaittavia ympäristö- ja terveyshaittoja. Tietyissä tapauksissa konkurssiin menneen yrityksen ympäristöhaittoja voi kaatua kunnan maksettavaksi.
- Tarpeen on käydä häiriötilanteiden toiminta läpi ja päivittää suunnitelmat, suunnitella ja päivittää varamiesjärjestely ja kriittisten henkilöiden määrittely, laittaa kuntoon sopimukset viranomaisavun hankkimisesta epidemia- ja häiriötilanteiden aikana (viranomaisyhteistyösopimukset ks. Kuntaliiton mallit)

Paluu ”normaaliin” (energiahuolto, ilmasto- ja luontotoimet)

- Energiahuollon palveluihin ei ole tullut katkoksia epidemian aina. Työjärjestelyjä on kuitenkin jouduttu muuttamaan, riskien välttämiseksi ja toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi. On ilmennyt, että varautumisen suunnitelmissa ja niiden käytössä on puutteita. Lämpölaitosten on hyvä tuoreiden kokemusten pohjalta päivittää tai laatia varautumisen suunnitelmansa ja ottaa tavaksi niiden toimeenpanon harjoittelu.
- Kuntien ilmasto- ja luontotoimien edistäminen on vaikeutunut vaikean taloustilanteen takia. Tarjolla ja tulossa on kuitenkin taloudellisia ja lainsäädännöllisiä elvytystoimia, joiden tarkoitus on turvata jo suunniteltujen kestävyystoimien toteutuminen. Kunnan kannattaa aktiivisesti hyödyntää näitä tukielementtejä ja kääntyä esim. maakunnan liiton tai ely:n puoleen saadakseen tietoa näistä tuista.

Mitä Kuntaliitto voi tehdä? (tekniikka, yhdyskunta, ympäristö)

- Panostaa viestintään: nettisivut, uutiskirjeet, vuoropuhelu verkostojen kanssa; tiivis ja ajantasainen yhteydenpito valtion viranomaisiin; edunvalvonta ja muu yhteistyö, jonka kautta viedään viestiä havaituista ongelmista/haasteista
- Tehdä kannanotot lisäresursointiin
- Tehdä ehdotukset ”koronainnovaatioiden” ja hyötyjen edistämisestä paluussa normaaliin
- Ottaa huomioon korona-ajan kokemukset ja vaikutukset Kuntaliiton pitkän tähtäimen edunvalvonnassa; talous, lainsäädäntö, rakenteelliset kysymykset, henkilöstö
- Tukea yhdyspintayhteistyötä
- Nostaa esille tutkimus- ja selvitysaihioita korona-ajasta ja sen kokemuksista

Mitä Kuntaliitto voi tehdä (yhdyskunta)

- Korostaa mahdollisten ”korona-alennusten” väliaikaisuutta ja jatkuvan kehittämistoiminnan merkitystä kriisistä selviämisen ja tulevan menestyksen kannalta.
- Huolehtia siitä, että korona-aikaan(kin) kehitettyjä digikyvykkyyksiä, kuten rakennusvalvonnan etäkatselmuksia ei heitetä hukkaan. Edistetään muutenkin sähköisiä toimintatapoja, kuten jo säädösvalmisteluunkin pääsyyttä kiinteistötoimitusten etäkokouskäytäntöä ja sähköisiä allekirjoituksia.
- Tuoda esiin, että maankäyttö- ja rakennuslain joustavien elementtejä voidaan hyödyntää esimerkiksi tyhjentyneiden tilojen käyttöasteen parantaminen tilapäisin käyttötarkoituksen muutoksin.
- Vaikuttaminen valtion viranomaiseen mm. ARA-hakemusten käsittelyn sujuvoittaminen digitalisaation avulla tai ettei tulisi perustelemattomia vaatimuksia ja kustannuksia kunnille lainsäädännön kautta (esim. valtioneuvoston asetus liikenteenohjauslaitteiden käytöstä)

Mitä Kuntaliitto voi tehdä? (ympäristö)

Sisäiset toimet

- Pystyäkeen vastaamaan jäsenten (ja ministeriöiden) odotuksiin suunnitella oman henkilöstön varamiesjärjestely ja tiedonkulku poikkeusoloissa. Ottaa käyttöön työparijärjestely.
- Pohtia uudelleen kunnille lähetettäviä kyselyjä koskevat linjaukset (nykyisellään eivät palvele tarkoitusta)

Kuntien suuntaan

- Viestiä (ja päivittää yhteistyössä KT:n kanssa) kunnille ohjeistus ja sopimusmallit koskien
  - viranomaispalvelujen 'hankintaa' naapurikunnasta poikkeusoloissa ja
  - kriittisten työntekijöiden määrittely
- Viestiä mahdollisista valtion elvytystoimista, jotta kunnat eivät akuutissa taloushäädässä pistä jo suunniteltuja ympäristötavoitteita edistäviä ja jollain aikavälillä talouttakin elvyttäviä toimia jäihin
- Kampanja lämpölaitosten varautumisen kuntoon saattamiseksi

Keskustelunavauksia (tekniikka)

- Kasvukeskusten väliset raideliikennehankkeet vauhtiin (suunnitteluvaihe)
- Useilla kasvukeskuksilla ja muillakin kunnilla valmiita suunnitelmia kestävästä infrahankkeista, pienikin valtiontuki voisi nopeuttaa käynnistystä
  - Jalankulku/pp-väylät
  - Erilaiset hulevesien määrään ja laatuun sekä viihtyvyyteen vaikuttavat hulevesirakenteet
  - Ulkoilu- ja lähivirkistysalueiden parantamishankkeet
- Katujen ja yleisten alueiden kunnossapitolain tarkistaminen (Helsingin kaupungin esitys valtioneuvostolle 9.3.)
  - Tehostaa katuhankkeiden toteutusta ja vähentää elinkeinoelämälle ja asukkaille aiheutuvia haittoja
  - Kunnalle laajempi oikeus antaa määräyksiä, hallinnollinen laiminlyöntimaksu, ym.
- Kiinteistöjen energiansäästöinvestointien edistäminen (energiatehokkuussopimukset plus jotakin?)
  - Öljylämmityksestä luopumisen extrakannustin

Keskustelunavauksia (yhdyskunta)

- Olemassa oleville MAL-seuduille MAL-sopimukset valmiiksi mahdollisimman pian. Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmistelun ei tule olla este MAL-sopimusten valmistumiselle. Olisi tärkeää saada mahdollisimman pian valtion sitoutuminen olemassa olevien MAL-kaupunkiseutujen (4) sopimusten rahoitukseen etenkin seuraavalle 4 vuodelle.
- Uusien MAL-kaupunkiseutujen (Jyväskylä, Kuopio, Lahti) MAL-sopimukset on tärkeää valmistella nopealla aikataululla, jolloin nekin myötävaikuttavat tarpeellisten hankkeiden toteutukseen ja talouden elvytykseen.
- ARA-pitkän korkotuen myöntämisvaltuus pitää varmistaa, jotta se riittäisi vuoden loppuun saakka
- ARA-rahaston infra-avustusta tulisi myöntää elvytysmielessä myös maakuntakeskuksiin ja sellaisiin seutukaupunkeihin, jossa hankkeet tukevat taajamarakenteen tiivistämistä
- Tulisi selvittää kiellettyyn valtioneuvoston tukeen liittyvä kysymys esim. maanvuokra-asiassa, miten paljon markkinahintaa alhaisempaa vuokraa voidaan periä (tai muussa luovutuksessa)

Keskustelunavauksia (yhdyskunta)

- Valtion tuki joukkoliikenteelle voitaisiin toteuttaa esimerkiksi lisäyksellä valtion joukkoliikenteen talousarvioon erillisenä valtionapupakettina lipputulomenetyksiä kattamaan.
- Valtion tuki kunnille jalankulun ja pyöräliikenteen investointeihin on tehokas tapa saada tarpeellisia ja vaikuttavia hankkeita toteutukseen. Valtio tuen määrä kunnille on tänä vuonna 14,5 miljoonaa euroa. Tukea tulisi nostaa vähintään 30 miljoonaan euroon, kuten kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmassa on linjattu. Kunnilla on runsaasti kävelyn ja pyöräilyn hankkeita odottamassa rahoitusta ja toteutusta.
- Sähköisen asioinnin ja sopimisen käyttöönoton tukeminen kunnissa
- Suora investointituki kunnille (esim. 10%) rakennusinvestoinnin kokonaissummasta. Tuki olisi investointien käynnistymisen varmistavaa tukea. Tuella pyritään ehkäisemään investoinneissa tapahtuva "jarrutus".

Keskustelunavauksia (ympäristö/ kestävä elvytys ehdotuksia)

- Kaukolämmön tuettu siirtymä uusiutuvaan (pois turpeesta)
- Kuntien kiinteistöjen tuettu luopuminen fossiilisesta lämmitysmuodosta
- Yhdyskuntarakenteen eheyttä edistävän rakentamisen tukeminen
- Rakennusten energiatehokkuuskorjausten tukipaketti (sis. laadukkaan suunnittelun saatavuuden lisääminen)
- kuntien toimitilojen sisäilmasaneeraukset (korjausvelka)
- asuntotuotannossa sosiaalisen kestävyuden edistäminen
- kävely- ja pyörävylien rakentamisen tuen merkittävä nosto
- kuntien kestävien liikennekalustohankintojen tuki (mm. puhtaiden ajoneuvojen direktiivin toimeenpano)
- nopeiden raideliikenneyhteyksien rahoitus (valtio!)
- joukkoliikennetukeen merkittävät korotukset (huom! koronavaikutukset lipputuloihin)
- MAL-sopimukset ilmastotyökaluina- rahoituksen nosto
- ruuhkamaksujen mahdollistavan lainsäädäntö vauhdilla maaliin
- luontopohjaiset ratkaisut kaupunkirakenteessa
  - hulevesien hallinta- ja viivytyrakenteiden toteutuksen tukeminen
- kestävä matkailu (luonto- ja pyörämatkailu) kunnan elinvoimana

Keskustelunavauksia (ympäristö/kestävä elvytys)

- Energiayhteisölainsäädännön vauhdittaminen
- Uusiutuvan sähkön nopea lisärakentaminen (tuuli, aurinkosähkö, chp), keinot?
- liikennebiokaasun käytön edistäminen
- lämpöpumput monipuoliseen käyttöön
- uusiomateriaalien ja ylijäämämateriaalien hyödyntämisen vauhdittaminen rakentamisessa (UUMA-hankkeiden opit käyttöön)
- rakentamisen raaka-aineiden verotus työvoiman sijaan ja maa-ainesten oton lainsäädännön kiristäminen
- kiertotalousekosysteemeihin investointi
- kotitalousvähennyksen laajentaminen, verohelpotuksia ylläpito- ja kunnostuspalveluille ja ALV:n keventäminen palveluille
- Vesihuollon ravinnekierrätyksen ja energiatehokkuuden/energian talteenotto edistäminen
- 10 prosentin porkkanan vesihuollon verkostosaneeraukseen
- jätteiden erilliskeräyksen ja kierrätyksen lisääminen ja tehostaminen
  - Kotitalouksen jäteneuvonta kampanja (näkyvä, iso, yle mukaan)
- Kestävien hankintaneuvonnan jatkuvuus
  - Teemoina erit. puurakentaminen ja lähi- ja kasvisruoka